

สิ่งแวดล้อมเมืองกับสุขภาพจิต: การวิเคราะห์ตัวแปรหลายระดับ ในเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร

Urban Environment and Mental Health: A Multi - level Analysis of Districts in Bangkok Metropolis

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รงค์ Aphichat Chamrathirong¹

กวิสรา พชรเบญจกุล Kavisara Pacharabenjakul²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งเน้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในเมืองที่มีต่อสุขภาพจิตในนัยยะของ “ความรู้สึกสบายใจ” ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระดับ คือระดับบุคคลและระดับเขต โดยใช้ข้อมูลระดับบุคคลจากผลการสำรวจ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลระดับเขตจากรายงานสถิติ ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 ของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกรุงเทพมหานคร ผลพบว่านอกจากการสนับสนุนจากครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานคร และปัจจัยระดับบุคคลอื่นๆ เช่น เพศ การศึกษา สภาพภาพสมรส และรายได้แล้ว ปัจจัยสิ่งแวดล้อมก็มีผลต่อสุขภาพจิตของประชากรด้วย ดังนั้นคือ ความหนาแน่นของประชากรมีผลต่อความสบายใจของคนกลุ่มวัยทำงานที่มีรายได้ระดับปานกลางขึ้นไป และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย จำนวนวัดและจำนวนมัสยิด มีผลต่อสุขภาพจิตใจในกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ ขณะที่ปัจจัยด้านความเสี่ยงต่อมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากเสียงและฝุ่นละออง กระทบต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป ทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป การมีพื้นที่สีเขียวช่วยให้มีความสบายใจมากขึ้น ขณะที่การมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทำให้มีความสบายใจน้อยลง

* บทความนี้เป็นผลงานส่วนหนึ่งของโครงการรายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี ซึ่งสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับความสนับสนุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 จากแผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โดยเป็นโครงการภายใต้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

¹ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประจำสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

² นักวิจัยโครงการ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This study aims to increase awareness of the importance of urban environment for mental health, reflected by the expressed happy feeling or happiness among Bangkok residents, by analyzing two levels of data, individuals and districts, in Bangkok Metropolis. Data at the individual level are taken from the Household Socio - Economic Survey, 2009 conducted by the National Statistical Office. Data at the district level are obtained from Statistics 2009, reported by the Bureau of Strategy and Evaluation of Bangkok Metropolis. The study reveals that apart from family support which is necessary for a happy feeling among the Bangkok population, and other individual level factors such as sex, education, marital status and income, the following environmental factors also have impacts on the mental health of the urban population. Environmental factors related to population, reflected by population density, effect negatively and significantly the level of happiness among the working age population who are not in the low income category, and among the elderly who have low incomes. The social environment, including the number of Buddhist temples and the number of Mosques has an impact on the level of happiness among the low income population of all ages. The factors related to risk of noise and dust pollution reduce the level of happiness among the non-low income group of all ages. Among the elderly who are not in the low income category, green areas increase the level of happiness, and contrastingly, the number of industries reduces the level of happiness.

ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการศึกษาทางสุขภาพในความหมายกว้างตามที่องค์การอนามัยโลก (WHO, 2001) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าต้องคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างกาย จิต สังคม (Bio-Psycho-Social) (Engel, 1977) โดยมีสมมติฐานว่าทั้งการเจ็บป่วยทางกายและความผิดปกติทางจิตไม่ได้มีสาเหตุใดเพียงสาเหตุหนึ่งเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นจากหลาย ๆ ปัจจัยที่เป็นผลมาจาก กาย จิต สังคม ช่างต้นร่วมกัน เมื่อปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเสียสมดุลก็ย่อมที่จะทำให้บุคคลมีสุขภาพที่ไม่ดี การคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นพื้นฐานของ “สุขภาพองค์รวม” (Holistic Health) ซึ่งองค์การอนามัยโลกบ่งชี้อย่างชัดเจนว่าถูกกำหนดโดยปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน ด้วยกัน ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ปัจจัยระดับบุคคลคือ พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยระดับสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และปัจจัยประการสุดท้าย ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบบริการสุขภาพ

โดยทั่วไป มนุษย์จะให้ความสำคัญกับการเลือกเมืองที่มีสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยทำงาน คนส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกเมืองก่อนที่จะเลือกงาน เมืองที่น่าอยู่จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามของคำว่า “เมืองน่าอยู่” ไว้ว่าเป็นเมืองที่มีการสร้างสรรค์และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการขยายแหล่งทรัพยากรของชุมชน โดยให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้ศักยภาพหรือคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด (ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร, 2538) การอาศัยอยู่ในเมืองที่น่าอยู่ก็จะทำให้มนุษย์สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โอกาสที่จะมีปัญหาสุขภาพจิตก็จะลดน้อยลง ดังเช่นการศึกษาของ Freeman (1988) และ Lundberg (1996) ที่พบว่าสภาพของเมืองไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศ เสียง และการอยู่อาศัยร่วมกันของคนจำนวนมากนั้นย่อมทำให้บุคคลที่อาศัยอยู่มีสภาวะทางจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดความซึมเศร้าและความวิตกกังวล รวมทั้งการอยู่อาศัยใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมก็สามารถทำให้คนที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นมีอาการซึมเศร้าได้เช่นกัน (Downey & Van Willigen, 2005) นอกจากนี้การสร้างธรรมชาติขึ้นมาใหม่ภายในพื้นที่เมืองก็จะช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีด้วยเช่นกัน (Douglas, 2005)

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาความเป็นเมืองของ ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ (2550) จะเห็นว่าประชากรเมืองตามความหมายที่พิจารณากิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรประกอบนั้นคิดเป็นร้อยละ 51 ของประชากรทั้งหมด และการเพิ่มขึ้นของประชากรนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มของประชากรในเขตเมือง ซึ่งเมืองที่ประชากรไทยจำเป็นต้องเลือกอาศัยอยู่มากที่สุด นั่นคือ “กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีอัตราความเป็นเอกนคร (Primacy rate) สูงที่สุดในประเทศไทย กล่าวคือมีประชากรมากกว่าประชากรในเมืองที่ใหญ่รองลงมาอย่างนนทบุรีเป็นอัตราสูงสุด (Goldstein, 1971)

ด้วยเหตุผลน่านับการที่ประชากรไทยจากทั่วสารทิศตัดสินใจเดินทางเข้ามาฝังราก สร้างงานและสร้างเงินบนพื้นที่กว่า 1,500 ตารางกิโลเมตรของกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เมืองหลวงแห่งนี้เป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร ธุรกิจ การสื่อสาร การท่องเที่ยว รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศ กรุงเทพมหานครจึงกำลังประสบปัญหาวิกฤตเมือง (Urban Crisis) การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากย่อมที่จะก่อให้เกิดปัญหาตาม

มามากมายนานับการ โดยเฉพาะสภาพความอ่อนแอของระบบนิเวศที่เปราะบางซึ่งสืบเนื่องมาจากการเร่งรีบพัฒนาเศรษฐกิจที่ขาดการเอาใจจริงเอาใจกับระบบการผังเมืองและการบังคับใช้ จึงมีผลทำให้ประชาชนทุกหย่อมหญ้าใช้ทรัพยากรในกระบวนการผลิต ตลอดจนการบริโภคอย่างไม่เหมาะสมและอาจไม่เป็นที่เป็นทางส่งผลให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายจนเสื่อมถอยทั้งสภาพ ปริมาณ คุณภาพ ก่อให้เกิดมลพิษในหลายด้านอีกด้วย

สิ่งแวดล้อมอันเลวร้ายของกรุงเทพมหานครที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาด้านการจราจร มลภาวะทางเสียง มลพิษทางน้ำและอากาศ ไม่เพียงแต่กระทบต่อสุขภาพกายที่อาจเกิดโรคร้ายต่างๆ ที่จะสามารถคุกคามคนเมืองหลวงในกรุงเทพมหานครได้เท่านั้น แต่ยังมีปัญหาสุขภาพจิตอีกด้วย โดยเริ่มจากการมีอาการเครียด การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตในภาวะแวดล้อมในเมืองของกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งตามแนวคิดสุขภาพองค์รวม เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างความตระหนักและการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาเมืองใหญ่เพื่อการเยียวยาคนเมืองต่อไป

เนื่องจากปัญหาสุขภาพจิตมีพื้นฐานสำคัญมาจากความเครียด การศึกษาในขั้นต้นจึงมุ่งเน้นพิจารณาที่สภาวะทางจิตใจของประชากรในด้านความรู้สึกสบายใจ เนื่องจากความรู้สึกสบายใจนี้เป็นความรู้สึกเบื้องต้นที่สามารถนำไปสู่การมีปัญหาทางสุขภาพจิตในกลุ่มโรคประสาท ได้แก่ โรคประสาทวิตกกังวลและโรคซึมเศร้า (ดวงใจ กสานติกุล, 2542) ซึ่งความรู้สึกสบายใจเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวกับมนุษย์มากที่สุดและสะท้อนภาพรวมของสภาพจิตใจของคนได้เป็นอย่างดี

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครนี้ ใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจสุขภาพจิตคนไทยดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับแผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โดยการใช้ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 ที่ดำเนินการสำรวจข้อมูล 2 รอบ คือเดือนมกราคม-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2552 และเดือนมิถุนายน-เดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 เป็นการสำรวจที่มีแผนการสุ่มตัวอย่างให้ประชากรสามารถเป็นตัวแทนของประชากรระดับจังหวัดได้ ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยมีจังหวัดเป็นชั้นภูมิ ซึ่งมีทั้งสิ้น 76 ชั้นภูมีย่อยตามลักษณะการปกครอง คือ ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สำหรับตัวอย่างชั้นที่หนึ่งนั้นเป็นชุมชนอาคาร และหมู่บ้าน ส่วนตัวอย่างชั้นที่สองนั้นคือ ครัวเรือนส่วนบุคคล โดยให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสถิติแห่งชาติไปสัมภาษณ์สมาชิกทุกคนของครัวเรือนตัวอย่างที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ฉะนั้นด้วยการสำรวจนี้จึงทำให้ได้ประชากรที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรกรุงเทพมหานครที่มีอายุ 20-79 ปี

การศึกษานี้มีข้อจำกัดของข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องของจุดเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายด้านมลพิษทางอากาศและเสียง จึงทำให้ต้องศึกษาข้อมูลเฉพาะ 32 เขต จากทั้งหมด 50 เขตในกรุงเทพมหานคร 18 เขตที่ไม่ได้นำมาศึกษา คือ เขตตลิ่งชัน, เขตหนองแขม, เขตบางแค, เขตบางบอน, เขตภาษีเจริญ, เขตทุ่งครุ, เขตบางกอกน้อย, เขตคลองสาน, เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย, เขตดุสิต, เขตพญาไท, เขตห้วยขวาง, เขตพระโขนง, เขตดอนเมือง, เขตสายไหม, เขตสะพานสูง, เขตลาดกระบัง และเขตหนองจอก โดยมีจำนวนกรณีศึกษาใน 32 เขต คือ 2,703 คน

นอกจากข้อมูลระดับบุคคล 2,703 คน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้ว จากการที่องค์การอนามัยโลกได้ให้ความสำคัญตัวแปรระดับสิ่งแวดล้อมด้วย การศึกษาที่จึงใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งด้านประชากร สังคม และมลพิษ ซึ่งเป็นข้อมูลจากรายงานสถิติในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 โดยการรวบรวมข้อมูลของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร ร่วมด้วย

สำหรับตัวแปรที่ศึกษา ในด้านของความรู้สึกสบายใจที่เป็นตัวแปรตามนั้นวัดโดยให้ผู้ตอบประเมินความรู้สึกของตนเองว่าอยู่ในระดับใดจาก 4 ระดับ คือ *ไม่เลย (0 คะแนน) เล็กน้อย (1 คะแนน) มาก (2 คะแนน) และมากที่สุด (3 คะแนน)* จากคำถามที่ว่า “ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน ท่านรู้สึกสบายใจในระดับใด” ซึ่งคำถามนี้เป็นหนึ่งใน 15 ข้อคำถามจากแบบสอบถามวัดสุขภาพจิตฉบับสั้นของ อภิชัยมงคล และคณะ (2547) ที่ได้ผ่านการพัฒนาและทดสอบมาแล้วจนเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ และถูกนำมาใช้วัดสุขภาพจิตของคนไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยแบบสอบถามฉบับนี้ได้ถูกผนวกเข้ากับการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 การผนวกครั้งนี้เป็นการผนวกครั้งที่สอง แตกต่างจากครั้งแรกที่ได้ผนวกเข้ากับการสำรวจทางสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 และได้มีการวิเคราะห์คำถามทั้ง 15 ข้อนี้ไว้ในรายงานสุขภาพจิตของอภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ และคณะ (2553)

ปัจจัยกำหนดของการศึกษานี้มี 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับเขต

ปัจจัยด้านบุคคล คือ คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของประชากรกรุงเทพมหานครใน 32 เขต ซึ่งคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม มีดังนี้

ประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การเป็นหัวหน้าครัวเรือน และการได้รับความสนับสนุนจากครอบครัว ที่เป็นการประเมินความรู้สึกของตนเองว่าอยู่ในระดับใดจาก 4 ระดับ คือ *ไม่เลย (0 คะแนน) เล็กน้อย (1 คะแนน) มาก (2 คะแนน) และมากที่สุด (3 คะแนน)* จากคำถามที่ว่า “ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน เมื่อท่านป่วยหนักเชื่อว่าครอบครัวท่านจะดูแลท่านเป็นอย่างดี” ซึ่งคำถามนี้เป็นหนึ่งใน 15 ข้อคำถามจากแบบสอบถามวัดสุขภาพจิตฉบับสั้น

เศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อคน

สังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา

คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของประชากรกรุงเทพมหานครใน 32 เขตข้างต้นได้ข้อมูลมาจากการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552

ปัจจัยสิ่งแวดล้อม คือ ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมของ 32 เขตในกรุงเทพมหานคร โดยการรวบรวมของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 ซึ่งตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย

สิ่งแวดล้อมทางประชากร ได้แก่

- จำนวนประชากร ซึ่งเป็นข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 จากกรมการปกครอง
- ขนาดพื้นที่ โดยกองสำรวจและแผนที่ สำนักผังเมือง
- จำนวนชุมชนแออัด จากกองการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม

- จำนวนงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2552 จากสำนักงานงบประมาณกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชากรด้วย โดยเป็นปัจจัยหนึ่งที่องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญว่าเป็นตัวกำหนดสุขภาพองค์รวมของประชากรด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงด้านอื่นๆ ด้วยที่เป็นการจัดการเพื่อการพัฒนาของเขตทั้งหมด เพื่อสะท้อนถึงคุณภาพของเขตที่จะมีผลต่อสภาพจิตใจ

สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ จำนวนวัด จำนวนมัสยิด จำนวนศาลเจ้า และจำนวนโบสถ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากสำนักงานเขต

สิ่งแวดล้อมทางมลพิษ ได้แก่

- จำนวนจุดเสี่ยงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียง ซึ่งเป็นสถานที่ที่กองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ให้มีการตรวจวัดปริมาณฝุ่นเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ทั้งปริมาณฝุ่นรวม (TSP) และปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM10) และการตรวจวัดระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชั่วโมง บริเวณริมถนนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 32 เขต (สำหรับอีก 18 เขต มีหน่วยงานอื่นภายใต้การควบคุมของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รับผิดชอบในการตรวจวัดปริมาณฝุ่นและระดับเสียง)

- จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม จากศูนย์สารสนเทศโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

- การมีพื้นที่สีเขียวในปริมาณมาก ซึ่งพื้นที่สีเขียวในที่นี้คือพื้นที่ที่สำนักผังเมืองกำหนดให้เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม โดยกำหนดให้ใช้ประโยชน์เพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม สถาบันราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ พื้นที่สีเขียวในที่นี้ยังรวมถึงที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมด้วยการมีพื้นที่สีเขียวในปริมาณมากนี้ คือการมีปริมาณพื้นที่สีเขียวเกินกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดของเขต

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องด้วยการศึกษาความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่มุ่งศึกษาปัจจัยพหุด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับสิ่งแวดล้อมของ 32 เขตในกรุงเทพมหานครที่ส่งผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากร จึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์สาเหตุหลายระดับแบบพหุเชิงเส้นตรง (Multilevel linear regression analysis)

ผลการศึกษา

ลักษณะทางประชากร สังคมและเศรษฐกิจของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร

จากกลุ่มตัวอย่างของประชากรอายุ 20-79 ปี เฉพาะ 32 เขตของกรุงเทพมหานครที่นำมาศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 2,703 คน แบ่งเป็นเพศชายร้อยละ 54 และหญิงร้อยละ 46 ระดับการศึกษาของ

ประชากรตัวอย่างค่อนข้างสูง คือมีประชากรมากถึงร้อยละ 30 ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และเกือบหนึ่งในสามของประชากรตัวอย่างจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กว่าร้อยละ 60 ของประชากรตัวอย่างมีสถานภาพสมรส ประชากรตัวอย่างที่โสดมีประมาณร้อยละ 25 ขณะที่ประชากรตัวอย่างที่หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่โดยเปรียบเทียบมีมากพอสมควร คือกว่าร้อยละ 10 ประมาณกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยของประชากรที่ศึกษานี้ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ประชากรที่ศึกษาเหล่านี้ ส่วนใหญ่ทำงานเป็นลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 42) กว่าหนึ่งในสี่ประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่วนน้อยเป็นลูกจ้างรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 8) ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมีเกือบร้อยละ 24

ดังตามความคาดหมาย ในกรุงเทพมหานคร อาชีพเกษตรกรรมแทบไม่มีเลย สำหรับการได้รับความสนับสนุนจากครอบครัวที่ถามจากประชากรตัวอย่างในกรุงเทพมหานครเฉพาะ 32 เขต ซึ่งได้แสดงไว้ในตาราง 1 ส่วนใหญ่ผู้ตอบจะตอบว่าได้รับความสนับสนุนจากครอบครัวมากที่สุด (ร้อยละ 53) ผู้ที่ตอบว่าได้รับความสนับสนุนจากครอบครัวมาก ก็มีมากเช่นกัน คือ ร้อยละ 42 ผู้ที่ตอบว่าไม่ได้รับความสนับสนุนจากครอบครัวเลย หรือได้รับเล็กน้อย มีเพียงไม่ถึงร้อยละ 1 หรือร้อยละ 5 ตามลำดับ คะแนนการได้รับความสนับสนุนจากครอบครัว ได้ทำเช่นเดียวกับคำตอบจากคำถามความรู้สึกสบายใจที่กล่าวไว้ข้างต้น คะแนนเฉลี่ยคือ 2.47 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน)

ตาราง 1 คุณลักษณะประชากร สังคม และเศรษฐกิจของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร

(N = 2,703 คน)

คุณลักษณะประชากร สังคม และเศรษฐกิจ	ร้อยละ	รายได้น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 5,389 บาท/เดือน		รายได้มากกว่า 5,389 บาท/เดือน	
		20 - 59 ปี	60 - 79 ปี	20 - 59 ปี	60 - 79 ปี
<i>เพศ</i>					
ชาย	45.6	43.4	40.3	44.5	40.9
หญิง	54.4	56.6	59.7	55.5	59.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
<i>ระดับการศึกษา</i>					
ต่ำกว่าประถมศึกษา	20.5	25.2	71.0	15.0	47.2
ประถมศึกษา	17.6	30.5	8.1	16.4	6.3
มัธยมศึกษา	31.5	38.1	14.5	31.2	26.3
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	30.4	6.2	6.5	37.4	20.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
<i>สถานภาพสมรส</i>					
โสด	24.8	15.8	1.6	29.6	10.9
สมรส	63.1	71.5	66.1	62.1	55.6
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	12.0	12.7	32.3	8.2	33.4

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะประชากร สังคม และเศรษฐกิจ	ร้อยละ	รายได้น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 5,389 บาท/เดือน		รายได้มากกว่า 5,389 บาท/เดือน	
		20 - 59 ปี	60 - 79 ปี	20 - 59 ปี	60 - 79 ปี
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน					
เป็น	49.5	47.2	66.1	47.9	64.1
ไม่เป็น	50.5	52.8	33.9	52.1	35.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
การประกอบอาชีพ					
เกษตรกร	0.3	1.0	0.0	0.2	0.6
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	25.6	30.0	22.6	25.3	21.3
ลูกจ้างรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ	8.1	4.3	0.0	9.8	0.6
ลูกจ้างเอกชน	42.2	35.7	4.8	48.6	9.1
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	23.8	29.0	72.6	16.1	68.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว					
ไม่เลย	0.7	1.2	1.6	0.7	0.0
เล็กน้อย	4.5	6.5	3.2	4.0	5.0
มาก	42.0	48.2	37.1	41.3	38.8
มากที่สุด	52.8	44.1	58.1	54.0	56.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าเฉลี่ย	2.47	2.34	2.52	2.49	2.52

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2552

ลักษณะทางประชากรสังคมและสิ่งแวดล้อมทางมลพิษในระดับเขตของกรุงเทพมหานคร

ในจำนวน 32 เขตที่ทำการศึกษาคั้งนี้ จำนวนประชากรที่มีในทะเบียนราษฎรโดยเฉลี่ย ประมาณ 111,000 คน โดยมีเขตที่มีประชากรมากที่สุด คือ ประมาณ 186,000 คน และเขตที่มีประชากรน้อยที่สุด โดยประมาณมีเพียง 29,000 คนเท่านั้น พื้นที่ของเขตต่างๆ ที่ศึกษาก็มีความแตกต่างกันมาก ตั้งแต่เขตที่เล็กเพียง 1.42 ตารางกิโลเมตร ไปจนถึงเขตใหญ่มี 120.69 ตารางกิโลเมตร โดยเฉลี่ย เขตหนึ่งมีพื้นที่ประมาณ 26.15 ตารางกิโลเมตร จำนวนชุมชนแออัดในแต่ละเขต ก็มีความแตกต่างกันมากเช่นกัน โดยเฉลี่ยเขตหนึ่งมีชุมชนแออัดประมาณ 16 แห่ง บางเขตไม่มีเลย และบางเขตมีมากถึง 46 แห่ง การใช้จ่ายของกรุงเทพมหานคร ในเขตต่างๆ ก็ต่างกัน งบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยเฉลี่ยเขตละ 312 ล้านบาท บางเขตมีรายจ่ายเพียง 177 ล้านบาท เขตที่มีรายจ่ายมากที่สุดใน 32 เขตที่ศึกษาคั้งนี้มีถึง 488 ล้านบาท

สำหรับสิ่งแวดล้อมทางสังคมใน 32 เขต ที่ศึกษาครั้งนี้ จะเห็นได้จากตาราง 2 ที่ พบว่า ว่าจำนวนวัด โดยเฉลี่ยคือประมาณ 8 แห่งต่อเขต บางเขตไม่มีวัดเลย แต่บางเขตมีวัดมากที่สุดถึง 25 แห่ง สำหรับจำนวน มัสยิด ศาลเจ้าและโบสถ์นั้นมีจำนวนน้อยลงมาตามลำดับ คือมีมัสยิดและศาลเจ้า โดยเฉลี่ยประมาณ เขตละ 3 แห่ง ส่วนโบสถ์โดยเฉลี่ยแล้วมีเพียง 1 แห่งเท่านั้น เขตที่มีมัสยิดมากที่สุดมี มีมัสยิด 13 แห่ง เขตที่มี ศาลเจ้ามากที่สุด มีศาลเจ้าอยู่ 24 แห่งด้วยกัน ส่วนเขตที่มีโบสถ์มากที่สุด มี 6 แห่ง

ข้อมูลที่สำคัญใน 32 เขตที่ศึกษา คือ ข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษทางสิ่งแวดล้อม (ดูรูปที่ 1 2 และ 3) คือ มีจำนวนจุดเสี่ยงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงแตกต่างกัน เขตที่มีจุดเสี่ยงน้อยที่สุดคือ มีจุดเดียว และเขตที่มีจุดเสี่ยงที่อาจเกิดอันตรายของมลพิษด้านฝุ่นและเสียงมากที่สุด มี 6 จุด นอกจากนี้มลพิษ ทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ จำนวนโรงงาน เขตหนึ่งๆ มีจำนวนโรงงาน ประมาณ 378 โรง โดยเฉลี่ยเขตที่มีมากที่สุดมี 1,624 โรง และเขตที่มีน้อยที่สุดมี 54 โรง ประการสุดท้ายคือการมีพื้นที่สีเขียว ในปริมาณมากหรือเกินร้อยละ 50 ของพื้นที่ โดยพิจารณาข้อมูลแผนที่ของสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร ใน 32 เขตที่ศึกษานี้มีเพียงร้อยละ 13 เท่านั้น (หรือเพียง 4 เขต)

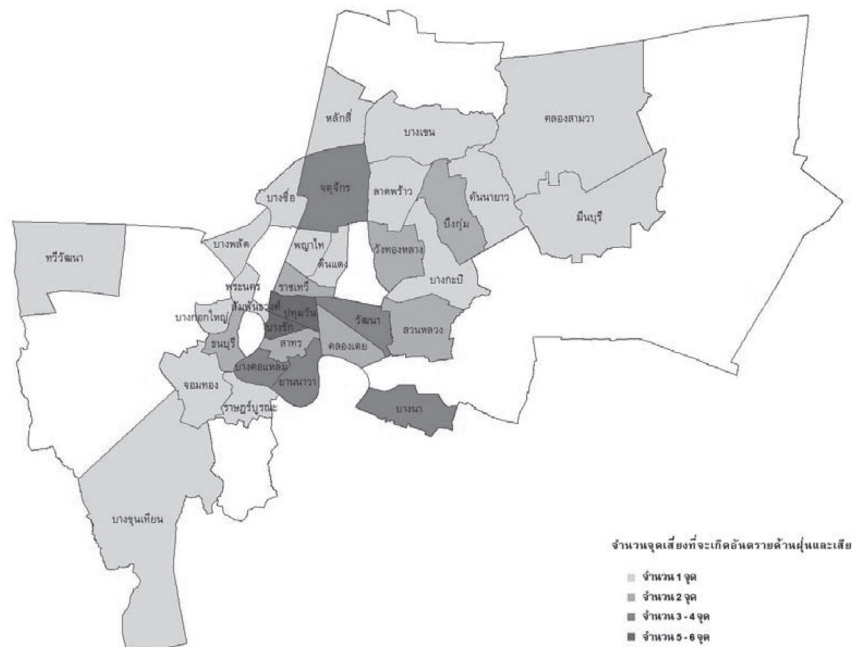
ตาราง 2 สิ่งแวดล้อมทางประชากร สังคม และมลพิษในระดับเขตของกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (เขต)	ค่าเฉลี่ย	SD	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
สิ่งแวดล้อมทางประชากร					
จำนวนประชากร (คน)	32	110,956.78	38,091.13	29,283.00	185,901.00
ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	32	26.15	27.75	1.42	120.69
จำนวนชุมชนแออัด (แห่ง)	32	16.00	13.11	0.00	46.00
จำนวนงบประมาณรายจ่าย (ล้านบาท)	32	311.90	66.48	176.88	487.50
สิ่งแวดล้อมทางสังคม					
จำนวนวัด (แห่ง)	32	7.84	6.54	0.00	25.00
จำนวนมัสยิด (แห่ง)	32	3.09	3.75	0.00	13.00
จำนวนศาลเจ้า (แห่ง)	32	2.94	5.86	0.00	24.00
จำนวนโบสถ์ (แห่ง)	32	1.28	1.63	0.00	6.00
มลพิษทางสิ่งแวดล้อม					
จำนวนจุดเสี่ยงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษ ด้านฝุ่นและเสียง (จุด)	32	1.91	1.35	1.00	6.00
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม (โรง)	32	378.44	330.45	54.00	1,624.00
การมีพื้นที่เขียวในปริมาณมาก	32	0.13	0.34	0.00	1.00

ที่มา: สถิติ 2552, กรุงเทพมหานคร

จุดเสียงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงจากแผนที่ในรูปที่ 1 จะเห็นว่าเขตที่อยู่ในพื้นที่ทางรอบนอกของกรุงเทพมหานครจะมีจำนวนจุดเสียงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงเพียงจุดเดียวเท่านั้น แต่เขตที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นใจกลางของกรุงเทพมหานครจะมีจำนวนจุดเสียงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงมากกว่า 2 จุด อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าเขตบางนาซึ่งเป็นเขตที่อยู่ด้านนอกของกรุงเทพมหานครกลับเป็นที่ ที่มีจำนวนจุดเสียงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงมากถึง 3-4 จุด

รูปที่ 1 แผนที่การกระจายของจำนวนจุดเสียงที่อาจเกิดอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียง เฉพาะ 32 เขตของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552

ที่มา: โครงการรายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี 2554

สำหรับเขตที่อยู่ในพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานคร แม้จะไม่ได้รับผลกระทบจากอันตรายทางมลพิษด้านฝุ่นและเสียงมากนักเมื่อเทียบกับเขตที่อยู่บริเวณพื้นที่รอบในของกรุงเทพมหานคร แต่จากแผนที่ในรูปที่ 2 จะเห็นว่าบริเวณพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานครนี้จะมีการตั้งอยู่ของโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า 400 แห่งขึ้นไป ซึ่งอาจก่อให้เกิดมลพิษด้านก๊าซและสารเคมีต่าง ๆ รวมทั้งเสียงของเครื่องจักรที่กำลังทำงานจากโรงงานอุตสาหกรรมที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณข้างเคียงก็เป็นได้

รูปที่ 2 แผนที่การกระจายของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเฉพาะ 32 เขตของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2552

ที่มา: โครงการรายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี 2554

อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่บริเวณด้านนอกของกรุงเทพมหานครจะมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่จำนวนมาก แต่เขตที่อยู่ในพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานครก็ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีเขียว ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ของที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเท่านั้น (รูปที่ 3)

รูปที่ 3 แผนที่การกระจายของการมีพื้นที่สีเขียวในปริมาณมากเฉพาะ 32 เขตของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552

ที่มา: โครงการรายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี 2554

ความรู้สึกสบายใจ

ความรู้สึกสบายใจของประชากรตัวอย่างในกรุงเทพมหานครใน 32 เขตที่ศึกษาครั้งนี้เป็นการตอบ โดยการประเมินความรู้สึกของประชากรเอง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนภาวะทางสุขภาพจิตของประชากรในขณะนั้น ได้เป็นอย่างดีจากการสัมภาษณ์ พบว่า (ตาราง 3) ประชากรอายุ 20-79 ปี ส่วนใหญ่มีความรู้สึกสบายใจมากที่สุด ประชากรที่อาจมีปัญหาทางสภาวะของจิตใจหรือการขาดความสุขอยู่บ้าง มีประมาณร้อยละ 21 คือตอบว่ามีความรู้สึกสบายใจเล็กน้อย ประชากรที่น่าจะมีปัญหาด้านสุขภาพจิตโดยตรงคือผู้ที่ตอบว่า ไม่รู้สึก สบายใจเลย ซึ่งมีอยู่เพียงร้อยละ 2 เท่านั้น คะแนนเฉลี่ยของความรู้สึกสบายใจเท่ากับ 1.86 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน) ถือว่าคะแนนน้อยกว่าทั่วประเทศและน้อยกว่าภูมิภาคอื่นๆ ด้วย

**ตาราง 3 ความรู้สึกสบายใจและการได้รับความสนับสนุนจากครอบครัว
ของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร (N = 2,703 คน)**

ตัวแปร	ความรู้สึกสบายใจ				รวม / ค่าเฉลี่ย
	ไม่เลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด	
	2.3	21.4	64.2	12.0	100.0/1.86
เพศ					
ชาย	2.2	21.9	63.3	12.5	100.0/1.85
หญิง	2.2	20.4	65.7	11.7	100.0/1.87
อายุ					
20-59 ปี	2.4	21.5	64.9	11.2	100.0/1.84
60-79 ปี	1.0	18.1	63.1	17.8	100.0/1.98

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552

ผลการศึกษจากการวิเคราะห์สาเหตุหลายระดับแบบพหุเชิงเส้นตรง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ (ตาราง 4) เป็นการวิเคราะห์สาเหตุหลายระดับแบบพหุเชิงเส้นตรง (Multilevel linear regression analysis) ในประชากรอายุระหว่าง 20-79 ปี จำนวน 2,703 คน ที่อยู่ในเขต ต่างๆ 32 เขตของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นการวิเคราะห์ใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล และระดับเขต โดยมี ตัวแปรตามในระดับบุคคลที่ต้องการศึกษา คือความรู้สึกสบายใจของประชากรตัวอย่าง ซึ่งเป็นการวัดในระดับ คะแนนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างปัจจัยบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อมจะทำให้สามารถ แยกแยะผลของความรู้สึกสบายใจของประชากรจากปัจจัยบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อมจากกันได้

การศึกษานี้คำนึงถึงความหลากหลายของรูปแบบชีวิตที่เป็นผลจากช่วงวัยและรายได้ที่ต่างกัน จึงนำ ช่วงวัยและรายได้มาจัดกลุ่มการวิเคราะห์ความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มประชากรกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 20-59 ปี ที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ

5,389 บาทต่อเดือน (ประชากรกรุงเทพมหานครวัยทำงานที่มีรายได้น้อย) กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มประชากรกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 20-59 ปี และมีรายได้มากกว่า 5,389 บาทต่อเดือน (ประชากรกรุงเทพมหานครวัยทำงานที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป) กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มประชากรกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี ที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,389 บาทต่อเดือน (ประชากรกรุงเทพมหานครวัยสูงอายุที่มีรายได้น้อย) และกลุ่มที่ 4 คือกลุ่มประชากรกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี และมีรายได้มากกว่า 5,389 บาทต่อเดือน (ประชากรกรุงเทพมหานครวัยสูงอายุที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป) โดยการแบ่งระดับรายได้ที่กำหนดให้กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ Quintile ที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย และกลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ Quintile ที่ 2 ขึ้นไปเป็นกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป

สำหรับปัจจัยระดับบุคคลที่มีผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครมีความแตกต่างกันในกลุ่มประชากรทั้ง 4 กลุ่ม โดยประชากรสูงอายุเพศชายที่ไม่ได้มีรายได้น้อยจะมีความรู้สึกสบายใจน้อยกว่าประชากรสูงอายุหญิงที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป ขณะที่ประชากรสูงอายุสถานภาพโสดที่มีรายได้น้อยจะมีความรู้สึกสบายใจน้อยกว่าประชากรสูงอายุสถานภาพหม้าย หรือหย่า หรือแยกกันอยู่ที่มีรายได้น้อย ส่วนรายได้นั้นมีความสำคัญกับความรู้สึกสบายใจของประชากรวัยทำงานทั้งกลุ่มที่มีรายได้น้อยและกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป

ในด้านการศึกษาที่มีผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครเพียง 3 กลุ่ม คือกลุ่มประชากรวัยทำงานที่มีรายได้น้อย ประชากรวัยทำงานที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป และประชากรวัยสูงอายุที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป โดยประชากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าจะมีความรู้สึกสบายใจกว่าประชากรที่การศึกษาต่ำกว่าประถม ซึ่งการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นสิ่งพื้นฐานของบุคคลที่มีความจำเป็นต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็ประชากรในกลุ่มใดก็ตาม

เมื่อพิจารณาปัจจัยระดับเขตที่มีผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานคร พบว่าสิ่งแวดล้อมด้านประชากรมีผลกระทบต่อประชากรวัยทำงานที่ไม่ใช่ผู้ที่มีรายได้น้อย และประชากรวัยสูงอายุที่มีรายได้น้อย ในด้านของจำนวนประชากรที่แสดงถึงความหนาแน่นของเขตมีผลต่อคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจของประชากรที่อยู่อาศัยในเขตนั้นๆ ในระดับหนึ่ง โดยความหนาแน่นของประชากร (ได้ควบคุมตัวแปรขนาดพื้นที่ของเขตในสมการแล้ว) นี้มีผลทำให้สภาพจิตใจกลุ่มอายุวัยทำงาน คือ 20-59 ปี ที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปแยลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.01 ขณะที่ประชากรสูงอายุที่รายได้น้อยกลับรู้สึกสบายใจมากขึ้นเมื่อกรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05

อย่างไรก็ตามสภาพจิตใจของประชากรสูงอายุที่มีรายได้น้อยจะได้รับผลกระทบจากสภาพความแออัดของการอยู่อาศัยในชุมชนแออัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชากรสูงอายุที่มีรายได้น้อยอาจไม่มีทางเลือกมากนักจึงอาจเป็นไปได้ว่าต้องอยู่อาศัยใกล้กับชุมชนดังกล่าวต่อไป รวมทั้งสภาพร่างกายที่ไม่อาจเอื้ออำนวยต่อการเดินทางเพราะอายุมากแล้ว ทำให้ได้รับผลกระทบจากชุมชนแออัดและสภาพละแวกบ้านที่กระทบต่อสภาวะทางกายภาพและจิตใจได้ ส่วนประชากรตัวอย่างที่อยู่ในวัยทำงานมีรายได้น้อยหรือผู้ที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป และกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป อาจไม่ได้รับผลกระทบจากจำนวนชุมชนแออัด เพราะสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยมีที่อยู่อาศัยแยกออกไป หรือมีสภาพที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่ต้องตัดขาดจากชุมชนเหล่านี้ได้

ตาราง 4 การวิเคราะห์สาเหตุหลายระดับแบบพหุเชิงเส้นตรง (Multilevel linear regression analysis) ของความรู้สึกลบภายในที่เป็นผลจากปัจจัยระดับบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อมระดับเขตต้นประชากร สังคม และมลพิษ ของประชากรกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครใน 32 เขต อายุระหว่าง 20 - 79 ปี จำนวน 2,703 คน พ.ศ.2552 จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและกลุ่มอายุ

	รายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,389 บาท/เดือน				รายได้มากกว่า 5,389 บาท/เดือน			
	20 - 59 ปี		60 - 79 ปี		20 - 59 ปี		60 - 79 ปี	
	Estimate	S.E.	Estimate	S.E.	Estimate	S.E.	Estimate	S.E.
จำนวนประชากร	374		66		1,934		329	
จำนวนเขต	31		21		32		32	
-2Log likelihood	887.5		258.1		3639.9		761.6	
Fixed Effects								
Constant	0.858	0.630	-24.791	17.400	1.170 ***	0.280	0.840	5.644
ชาย	0.054	0.079	0.199	0.177	0.013	0.031	-0.162 *	0.081
อายุ	-0.022	0.026	0.710	0.511	-0.008	0.010	0.006	0.166
อายุกำลังสอง	0.000	0.000	-0.005	0.004	0.000	0.000	0.000	0.001
การศึกษา (อ้างอิง: ต่ำกว่าประถมศึกษา)								
ประถมศึกษา	0.069	0.098	0.231	0.342	-0.029	0.049	-0.005	0.142
มัธยมศึกษา	0.028	0.098	0.434	0.253	0.023	0.045	0.081	0.086
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	0.322 *	0.152	0.353	0.391	0.089 +	0.046	0.222 *	0.099
สถานภาพสมรส (อ้างอิง: หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่)								
โสด	0.052	0.140	-1.244 *	0.612	-0.016	0.047	-0.033	0.121
สมรส	0.043	0.101	-0.256	0.212	-0.022	0.050	-0.074	0.084
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน	-0.035	0.079	-0.227	0.213	0.025	0.032	0.107	0.076
อาชีพ (อ้างอิง: ประกอบธุรกิจส่วนตัวและเกษตรกร)								
ลูกจ้างรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ	0.187		-	-	0.036	0.053	0.443	0.348

* ค่า Random Effects จะใส่ค่าเพิ่มเมื่อได้ค่าแปรระดับบุคคลบางตัวที่ไม่ใช่ตัวสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์ของประชากรกลุ่มนี้ออก พบว่า จำนวนตัวยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติเพียงแต่ลดระดับความสำคัญลงเหลือ 0.1 ขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์ของจำนวนประชากรและจำนวนชุมชนแออัดกับความรู้สึกลบภายใน และมีจำนวนเฉลี่ยที่เพิ่มเข้ามาในนัยสำคัญทางสถิติในตาราง 5 ในภาคผนวก

ตาราง 4 (ต่อ)

	รายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,389 บาท/เดือน			รายได้มากกว่า 5,389 บาท/เดือน		
	20 - 59 ปี		60 - 79 ปี ¹	20 - 59 ปี		60 - 79 ปี
	Estimate	S.E.	Estimate	S.E.	Estimate	S.E.
ลูกจ้างเอกชน	-0.080	0.178	-	-	0.025	0.034
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	-0.055	0.085	0.135	0.212	0.050	0.044
รายได้ต่อ 10,000 บาทเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน	0.915 **	0.087	1.255	0.813	0.014 **	0.005
การสนับสนุนจากครอบครัว	0.341 ***	0.270	0.264 +	0.135	0.263 ***	0.023
จำนวนประชากรต่อ 100,000 คน	-0.037	0.054	1.194 *	0.649	-0.442 **	0.156
ขนาดพื้นที่	-0.000	0.312	-0.015	0.011	0.000	0.003
จำนวนชุมชนแออัด	0.005	0.005	-0.032 *	0.014	0.000	0.003
จำนวนงบประมาณรายจ่าย	-0.000	0.005	-0.000	0.000	0.000 **	0.000
จำนวนวัด	-0.016	0.000	0.061 *	0.025	0.008	0.007
จำนวนมัสยิด	0.032 +	0.013	0.019	0.034	-0.002	0.009
จำนวนศาลเจ้า	0.015	0.017	0.018	0.060	-0.009	0.008
จำนวนโบสถ์	0.005	0.018	0.017	0.079	0.016	0.020
จำนวนจุดเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายด้านฝุ่นและเสียง	-0.041	0.040	0.102	0.094	-0.055 *	0.026
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมต่อ 1,000 โรง	0.053	0.054	-0.501	0.459	-0.251 *	0.103
การมีพื้นที่สีเขียวในปริมาณมาก	-0.008	0.199	0.834	0.607	0.001	0.182
Random Effects		0.337				
Constant (Variance)	0.192	0.069	0.000	0.000	0.116	0.028
Residual (Variance)	0.601	0.023	0.592	0.065	0.579	0.009

¹มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.1, * มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.05, ** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.01, *** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.001

* ค่า Random Effects จะมีค่าเพิ่มขึ้นเมื่อได้ตัวแปรระดับบุคคลบางตัวที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์ของประชากรกลุ่มนี้ออก พบว่า จำนวนวัดยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติเพียงแต่ลดระดับความสำคัญลงเหลือ 0.1 ขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์ของจำนวนประชากรและจำนวนชุมชนแออัดกับความรู้อาศัยใจ และมีความสัมพันธ์สำคัญทางสถิติในทางบวก ดังตาราง 5 ในภาคผนวก

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 และ สถิติ 2552, กรุงเทพมหานคร

สำหรับจำนวนงบประมาณรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบในทางบวกต่อคุณภาพชีวิต ทำให้มีความรู้สึกสบายใจขึ้น จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เป็นจริงในกลุ่มวัยทำงานที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนี้เป็นผู้รับผลการพัฒนาและผลการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครโดยตรง ความสัมพันธ์จึงอยู่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่สูงมากคือน้อยกว่า 0.01 ขณะที่ผู้สูงอายุ ประโยชน์จากการพัฒนาและงบดำเนินงานของกรุงเทพมหานครไม่มีนัยสำคัญกับความสุขและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุแต่อย่างใด ในทำนองเดียวกัน รายจ่ายของกรุงเทพมหานครมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้สูง แต่ไม่มีผลแต่อย่างใดกับผู้มีรายได้ต่ำ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าโครงการพัฒนาและการดำเนินการของกรุงเทพมหานครมีผลดีเฉพาะผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่า และอยู่ในวัยทำงาน ซึ่งการพัฒนาที่ตั้นควรคำนึงถึงการกระจายสู่ประชากรทุกคน อย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะงบประมาณ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามสุขภาพองค์กรรวมแล้ว การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพื่อการพัฒนาที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง นั่นคือ การพิจารณาถึงระบบบริการสุขภาพที่ทั่วถึง ทั้งในแง่ของสถานบริการทางสุขภาพ บุคลากร และการเข้าถึงบริการของประชากรในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร

ในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม พบว่า มีผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครที่มีรายได้น้อย ทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ ซึ่งจำนวนมลพิษมีผลทางบวกต่อประชากรวัยทำงานที่มีรายได้น้อยแต่มีนัยสำคัญทางสถิติเพียง แค่ระดับน้อยกว่า 0.1 เท่านั้น ทั้งนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อยืนยันผลดังกล่าวอีกต่อไป ขณะที่จำนวน วัดในแต่ละเขตมีผลในทางบวกต่อสภาพจิตใจของประชากรเช่นกัน แต่เฉพาะกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยเท่านั้น โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 อย่างไรก็ตาม การมีศาสนสถานทั้งมัสยิดและวัดในเขตก็เป็นสิ่งแวดล้อม ที่คืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ประชากรมีความผ่อนคลายและรักษาจิตใจตามคำสอนของศาสนาทำให้มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ซึ่งอาจไม่สามารถจัดสถานที่ผ่อนคลายที่อาจต้องมีรายจ่ายได้จึงสามารถอาศัยเขตวัด ให้มีส่วนช่วยต่อสุขภาพจิตของประชากรสูงอายุที่รายได้น้อยเหล่านี้ได้ หรือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มโอกาสที่จะได้ใส่บาตรพระในเวลาเช้า ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าทำให้จิตใจดีขึ้นได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครที่มีผลต่อความรู้สึกสบายใจของประชากร พบว่า โรงงาน อุตสาหกรรมมีผลลบต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรมีรายได้ปานกลางขึ้นไปทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ การที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ปรากฏในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย อาจเป็นไปได้ว่ามีผลเนื่องมาจากกลุ่มมีรายได้น้อยเหล่านี้เองที่ทำงาน อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีโอกาสเป็นไปได้ เพราะ Quintile ที่ 1 ของกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อคนเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งมีโอกาสที่กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ทำงานในโรงงานมากกว่ากลุ่มอื่น โดยอาจมีความเคยชิน และไม่ได้นึกถึงว่าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นข้อจำกัดของชีวิตความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย ผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้สามารถใช้บริบทของความเป็นอยู่แบบวิถีชีวิตคนโรงงานได้ เช่น ค่าครองชีพที่ถูกและการมีเครือข่ายผู้ทำงานในโรงงาน ซึ่ง เป็นผลในทางบวกกับวิถีชีวิตของผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ได้ การศึกษาเรื่องดังกล่าวในรายละเอียดด้านสภาพจิตใจของผู้ที่ทำงานโรงงานเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นเพื่อการยืนยันข้อพิจารณาดังกล่าวให้ชัดเจน รวมทั้งการพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ของโรงงานด้วย เช่น ขนาด สถานที่ประกอบการ ประเภทของธุรกิจภายในโรงงาน เป็นต้น

สำหรับปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง คือ มลภาวะของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีตัวชี้วัดคือ จำนวนจุดเสี่ยงที่อาจเกิดอันตราย จากฝุ่นและเสียง เขตที่มีจุดเสี่ยงของมลภาวะเหล่านี้มักย่อมทำให้สภาวะทางจิตใจแย่ลง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีผลกระทบจากมลภาวะนี้ต่อสภาพทางจิตใจของประชากรในกลุ่มอายุ 20-59 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีรายได้มากกว่า 5,389 บาทต่อเดือน วัยนี้เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับสภาวะทางมลพิษเหล่านี้มาก ซึ่งเป็นจุดที่อยู่ตามท้องถนนและเขตที่ทำงาน หรือเขตเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ เป็นเขตที่มีปัญหาทั้งฝุ่นละอองจากท้องถนนและเสียงจากการจราจร รวมทั้งจากการงาน ต่างๆ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่พบดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05

นอกจากนี้การมีพื้นที่สีเขียวเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลทางบวก จากการศึกษา พบว่าการมีพื้นที่ สีเขียวในปริมาณมากในเขตสามารถทำให้ความรู้สึกสบายใจมีมากขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า 5,389 บาทต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่าการมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดี และเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุมีความจำเป็นอย่างมากต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตอย่างไม่รีบร้อนและมีการดำเนินวิถีชีวิตตามวิถีของธรรมชาติ

สรุป

การดำเนินชีวิตของคนเราจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับ สิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่เหล่านี้ การดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขจึงจำเป็นที่จะต้องมียสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและใช้ชีวิต การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นให้ตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในเมืองที่มีต่อสุขภาพจิตในนัยยะของ “ความรู้สึกสบายใจ” ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระดับ คือระดับบุคคลและระดับเขต โดยใช้ข้อมูลระดับบุคคลจากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลระดับเขตจากรายงานสถิติในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 ของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นอกจากการสนับสนุนจากครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานคร และปัจจัย ระดับบุคคลอื่นๆ เช่น เพศ การศึกษา สภาพภาพสมรส และรายได้แล้ว ปัจจัยสิ่งแวดล้อมก็มีผลต่อสุขภาพจิตของประชากรดังนี้

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางด้านประชากร คือความหนาแน่นของประชากรมีผลต่อความสบายใจของคนกลุ่มวัยทำงานที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ ส่วนสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ จำนวนวัด และจำนวนมัสยิด มีผลต่อสภาพจิตใจในกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ ขณะที่ปัจจัยด้านความเสี่ยงต่อมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากเสียงและฝุ่นละอองกระทบต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปทั้งวัยทำงานและวัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป การมีพื้นที่สีเขียวช่วยให้มีความสบายใจมากขึ้น และในทางตรงกันข้าม การมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทำให้มีความสบายใจน้อยลง

สำหรับประชากรภายใต้ชายคากรุงเทพมหานคร จากการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสภาวะทาง จิตใจในด้านความรู้สึกสบายใจนั้นมีทั้งความแออัดของประชากรจากจำนวนที่เพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างต่อเนื่อง หรือความหนาแน่นจากการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยจนมีสภาพกลายเป็นชุมชนแออัด ผลจากการดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนากรุงเทพมหานครที่มีต่อประชากร กระทั่งศาสนสถานที่เป็นสถานที่แห่งการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา ที่แม้จะขัดกับกิจกรรมในวิถีของชีวิตยุคใหม่แต่ก็ยังคงเป็น

สถานที่ที่พึ่งทางใจให้กับคนที่ทุกข์ได้แจกเช่นเดียวกับในอดีต โรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นตัวการที่ทำให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษทั้งมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษ ทางเสียงและมลพิษจากของเสียอันตราย ซึ่งการมีโรงงานตั้งอยู่ในชุมชนย่อมที่จะก่อให้เกิดปัญหาแม้เพียงเล็กน้อยแต่ก็กระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้น ดังนั้นจึงควรมีการจัดแยกพื้นที่สำหรับการจัดตั้งโรงงานโดยเฉพาะ การศึกษานี้พิสูจน์ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อที่จะได้แก้ไขกันไป

นอกจากนี้ปริมาณความเข้มข้นของมลพิษทางอากาศที่ระดับพื้นผิวบนถนนของกรุงเทพมหานครที่สูงขึ้นถึงระดับอันตราย โดยเฉพาะบริเวณที่มีการตรวจวัดปริมาณฝุ่นละอองและเสียงโดยกลุ่มงานเฝ้าระวังมลพิษทางอากาศของกรุงเทพมหานคร สาเหตุหนึ่งเป็นผลจากรถยนต์จำนวนมาก แออัดอยู่บนเครือข่ายถนนที่มีอยู่ไม่เพียงพอของกรุงเทพมหานครจึงเกิดสภาพการจราจรที่ติดขัด จนกลายเป็นภาพชินชาที่มีลักษณะจำเพาะของมหานครแห่งนี้เลยก็ว่าได้ ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดมลพิษทางเสียงในระดับที่เกินค่ามาตรฐาน คือไม่เกิน 70 เดซิเบลเอ อีกด้วย และการสร้างคุณภาพในเชิงนิเวศตามธรรมชาติด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นอีกสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่จะทำให้ประชากรกรุงเทพมหานครมีวิถีชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ พร้อมกับซึมซับความงามจากธรรมชาติ เพื่อรับเอาความสุขเข้าไปหล่อเลี้ยงจิตใจที่ต้องทรมานสภาพของภาวะที่บีบคั้นทั้งหลายในสังคมเมือง

ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมข้างต้นที่มีต่อความรู้สึกสบายใจของประชากรกรุงเทพมหานครจะมีความแตกต่างกันไปเมื่อประชากรมีช่วงวัยและฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนด สถานภาพทางสังคม และช่วงวัยที่จำกัดศักยภาพทางด้านร่างกายของบุคคล จึงทำให้รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน จึงรับและตอบสนองต่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันด้วย โดยภาพรวมแล้ว เมื่อควบคุมและวิเคราะห์สถานภาพต่าง ๆ เหล่านี้แล้วเราพบว่า ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายในระดับเขตมีผลในทางลบต่อสภาวะทางจิตใจของคนในกรุงเทพมหานครตามที่เราคาดหมายสอดคล้องไปในทางเดียวกันทั้งหมด การศึกษานี้จึงมีส่วนได้สร้างให้เกิดความตระหนักและการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาด้านการวางผังเมืองและสรรค์สร้างกรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองน่าอยู่ตอบสนองทุกรูปแบบชีวิตที่อาศัยอยู่ภายใต้มหานครแห่งนี้ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตที่เข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร. (2538). *เมืองน่าอยู่ (Healthy Cities)*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งสาส์น การพิมพ์.
- ดวงใจ กสานติกุล. (2542). จิตเวชศาสตร์สำหรับประชาชน, ปัญหาสุขภาพจิต. เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล, สุรีย์พร พันพืง และปัทมา ว่าพัฒนางศ์. (2550). “ระเบิดคนเมืองในประเทศไทย”. ใน *ประชากรและสังคม 2550*. วรชัย ทองไทย และสุรีย์พร พันพืง. บรรณาธิการ. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2552). *สถิติ 2552 กรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2553: [http://203.155.220.217/pipd/07Stat\(Th\)/Stat\(th\)52/00_index/index_2552.pdf](http://203.155.220.217/pipd/07Stat(Th)/Stat(th)52/00_index/index_2552.pdf).
- อภิชาติ มงคล ทวี ตั้งเสรี พิเชฐ อุดมรัตน์ วัชณี หัตถพนม ภัสรา เชษฐโชติศักดิ์ วรวรรณ จุฑา และคณะ. (2547). การพัฒนาและทดสอบดัชนีวัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่. ขอนแก่น: พระธรรมชนันต์.
- อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัญญา ชูเลิศ. (2553). “สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย: ภาพสะท้อนสังคม”. โครงการ “รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิตเพื่อสุขภาวะสังคมไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ อุมารณณ์ ภักธวณิชย์ ปราโมทย์ ประสาทกุล รศรินทร์ เกรย์ กวิสรา พชรเบญจกุล เรวดี สุวรรณเพ็แก้ว และภวไณย พุ่มไทรทอง. (2554). สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย: การวิเคราะห์พหุปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับบุคคลและระดับจังหวัด. โครงการ “รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิตเพื่อสุขภาวะสังคมไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: เอพีพี ปริ้นท์ติ้ง กรุ๊ป.

ภาษาอังกฤษ

- Downey, L., & Van Willigen, M. (2005). Environmental stressors: The mental health impacts of living near industrial activity. *Journal of Health and Social Behavior*, 46: 289 - 305.
- Engel, G. L. (1977). The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. *Science*, 196(4286): 129 - 136.
- Freeman, H. L. (1988). Psychiatric aspects of environmental stress. *British Journal of Psychiatry*, 17(3): 12 - 23.
- Goldstein, S. 1971. Urbanization in Thailand, 1947-1967. *Demography*, 8(2): 205-223.
- Douglas, I. (2005), September. *Urban green space and mental health*. Paper presented at the UK MAB Urban Forum.
- Landry, C. (2006). *The Art of City Making*. London: Earthscan.
- Lundberg, A. (1996). Psychiatric aspects of air pollution. *Otolaryngology and Head and Neck Surgery*, 114: 227 - 231.
- World Health Organization. (2001). *The World health report : 2001 : Mental health : new understand, new hope*. Geneva: World Health Organization.